Поміж усіма мешканцями села Таловка, що на Красноярщині, Катерина Бушуєва, або, як звичайно звуть її, Бушуїха, чи тьотя Катя, як величають її діти й ми, засланці, — безперечно, якщо не унікальна, то в усякому разі вельми прикметна жінка. Приписана вона до Таловської сільради й лічиться членом місцевого колгоспу "Заветы Ильича", але ні там, ні там її не побачиш. До сільради їй нема чого ходити, хіба що викличуть туди, та й то в якійсь прикрій справі: або новий податок якийсь призначать, або її старший син Вітька десь нахуліганив — тоді хоч-не-хоч, а йди. У колгоспі всякі збори й наради — не про неї, лиш коли наступає гарячка й усе живе, навіть школярів з учителями, женуть косити сіно або рятувати в полі не зібраний вчасно хліб, який гине під вагою раннього сибірського снігу, тоді й тьотя Катя, проклинаючи все на світі, кидає печене й варене і мусить іти. Та це трапляється зрідка, а в звичайні дні тьотя Катя порається в своєму невеликому господарстві: доїть корову, годує чотири вівці й підсвинка. Є ще в неї невеликий город за двором з повіткою, лазнею й стосом дров — там ростуть картопля й капуста. Тут є ще й маленькир парничок на огірки, що завдає вліті тьоті Каті неабиякого клопоту, бо в соняшні дні треба підіймати засклену раму, а на ніч знову опускати її й обгортати соломою, щоб раптовий приморозок не звів нанівець усю роботу; до того ж треба пильнувати, щоб удень не заскочили в парничок кури й не розбив хтось скла в рамі — спробуй те скло десь дістати тепер! Одне слово, мороки з тим парничком дуже багато, але що вдієш, коли без парника не можна вирощувати огірків у Сибіру. Але зате ж як приємно з’їсти власного огірка, якого не кожна хазяйка має в Таловці, а ще смачніше закусити ним після чарки горілки, котру тьотя Катя не від того, щоб хильнути при нагоді. Солити огірки на зиму — нема чого й думати:

їх виростає в парничку не так уже й багато, а для зимової закуски можна насолити лисичок, які тьотя Катя збирає в тайзі поруч з іншими грибами.

Є в тьоті Каті ще й менший син, чотирнадцятилітній Васютка, що вчиться з перемінним успіхом у Таловській восьмирічці, і хоч тьотя Катя

любить Васютку більше, як розбишаку Вітьку, проте пустила його на самопас. Про Вітьку тьотя Катя принаймні знає, що він з бідою відбувається за всю сім’ю десь на колгоспній роботі, а от де пропадає цілими днями Васютка — невідомо: він, як той кіт, що ходив, де сам знав. Сини не допомагають тьоті Каті в господарстві, навіть дрова на зиму заготовляє тьотя Катя сама, вони приходять тільки їсти й ночувати, лиш зрідка Васютка візьметься погодувати підсвинка, та й то для розваги: смішно дивитись, як той ненажера тикає свою тупу мордочку то в руки Васютки, то в ночви з товченою картоплею, перемішаною з половою, і так хапає все, що, здається, дай йому дохлу мишу, він і її проковтне з апетитом. Проте тьотя Катя не ремствує на синів — вона сама дає собі раду з господарством, та й голова колгоспу Урванцев не напосідає на Бущуїху, щоб робила в колгоспі: як-не-як, а вона вдова, що приїхала сюди з якоїсь шахти на півночі, де загинув під час аварії її чоловік і саму тьотю Катю, що працювала на поверхні відкатницею, трохи причавила вагонетка, отже, виходить, Бушуїха — інвалід праці. Щоправда, цієї інвалідності зовсім непомітно, і вона аж ніяк не заважає тьоті Каті бабратись на городі та рубати дрова в тайзі. Треба бачити тьотю Катю, коли вона повертається після своїх заготівель у тайзі на своїй біді, цебто двоколісному візку, запряженому коровою. Вона сидить на купі хмизу, як на троні, смикає віжками й б’є хлудиною корову, хоч та досить борзо біжить; ластате лице з кобилячим профілем у тьоті Каті пашить жаром, з-під хустки вибиваються пасма рудого, аж червоного, волосся й палахкотять на вітру як полум’я. Ну чисто тобі відьма з Лисої гори!

А втім, тьотя Катя зовсім не так критично ставиться до своєї зовнішності. Звісно, мовляв, не красуня, але де ти знайдеш у Сибіру тих красунь, таж тут усі жінки ніби на один копил зроблені, тож і перебирати між ними нема кого. Та й, як кажуть, з краси не пити роси. Літами тьотя Катя не така вже й стара, хоч важко визначити її вік із зовнішності: може, десь під п’ятдесят, а може, й за п’ятдесят трохи перевалило. Не слід забувати, що в тьоті Каті є корова, котра дає молоко, вівці, з вовни яких можна зробити теплі рукавиці й валянці, чи катанки, як тут кажуть, та й підсвинок, як підросте, щось важитиме

своїм салом і м’ясом. Коротше кажучи, тьотя Катя могла б удруге вийти заміж, якби на війні не побили таловських мужиків, а ті, що повернулись живі, — то все така каліч, що для подружнього життя зовсім не придатні. Можна було б одружитися з кимось із засланців — по-собачому, не розписуючись у загсі, як то дехто й зробив із таловських удів, бо засланці народ голодний, неприкаяний і через те не вередливий. Та якби ж то засланці не видавались тьоті Каті людьми зовсім іншої породи — як полонені німці за першої війни або жиди, яких тьотя Катя бачила тільки в Красноярську. До них не знаєш, як, з якого боку підійти, хоч, либонь, теж — люди як люди. От хоч би й узяти трьох її квартирантів, чи, як тут кажуть, постояльців, — мене, літнього лисого агронома з України Михайла Митрофановича Осипчука й колишнього комсомольського секретаря на засекреченому заводі Петю Журавльова. Літами до тьоті Каті найбільш підходив би агроном Михайло Митрофанович, чи, як тьотя Катя зве його, Митрофанич, але його вченість трохи бентежить тьотю Катю. Після того, як агроном, з усім знанням діла, пояснив таємниці вегетації й порадив не просто садити зерна огірків у парникову землю, а наперед вирощувати розсаду в шкаралупі яйця з мохом, тьотя Катя мовчки вислухала ці премудрі сентенції, а ввечері наодинці сказала мені: "Жаль Митрофанича: заговорюватися став — дійшов до того, що каже: огірки треба садити в шкаралупі курячого яйця! Просто пришелепуватий став, а був же такий хороший чоловік..."

Стриманий, худий, з нездоровим кольором обличчя через довге перебування в Орловському та Олександрівському централах, Петя Журавльов — найзрозуміліший тьоті Каті з усіх нас; щодо розумових здібностей, то тьотя Катя вважає його за рівню собі, що дозволяє їй звати його не інакше як Петька, але Петя закохався в якусь Ліну, що приїхала з далекої Дудинки, де служить десь офіціанткою, на свою батьківщину в Таловку тимчасово — провідати старих батьків. Ну який же з Петьки для тьоті Каті жених — смішняк, та й тільки!

Я видаюсь тьоті Каті мало що не марсіянином, і вона ніяк не може розгадати, що я за один. Розмовляю з нею лагідно, але напівжартома, і

бідолаха не може збагнути, де я кажу серйозно, а де пустую. Мій спосіб життя їй теж незбагненний. Ну для чого я купую щодня газети на пошті й довго їх читаю?

— Ну для чого ти, Митричу, псуєш собі очі? Газети потрібні тільки на куриво!

Застукавши мене одного ранку в кімнаті, коли я робив, як завжди, рухавку, тьотя Катя аж очі вилупила:

— А це ж для чого? — спитала вона майже із забобонним острахом.

Я пояснив їй користь для здоров’я від гімнастичних вправ і для прикладу навів їй Японію, де внаслідок загальної гімнастики вся низькоросла нація стала вища тепер на три сантиметри. Це справило на тьотю Катю величезне враження, і вона не забарилась поділитися з сусідками сенсаційною новиною: того ж дня, повертаючись з роботи, я крізь відчинені надвір двері побачив, як тьотя Катя лежить на підлозі й по черзі задирає вгору ноги, копіюючи мої вправи.

— Каже, що отак, дригаючи ногами, японці виросли аж на три вершки! — пояснює вона сусідкам, які з цікавістю слухають, які дивні штуки виробляє постоялець тьоті Каті.

— Може, й бреше — хто його знає, — каже тьотя Катя, підводячись з підлоги, і додає: — Проте Митрич — самостійна людина й не повинен би теревенити. — Слово "самостійна" означає в тьоті Каті — пристойну, серйозну людину, якій можна вірити.

Мабуть, саме через це, коли в тьоті Каті виникають якісь поважні проблеми, вона звертається не до Митрофанича чи Петьки, а до мене. Одного разу вона повернулась із сільради, куди її викликано, зовсім не в собі.

— Ну скажи, Митричу, як далі жити?! Як жити?

Голос у тьоті Каті, коли вона схвильована або вражена, верескливий, аж у вухах лящить, то знижується до октави, коли вона заспокоюється або говорить про щось малозначне. До того ж вона шепелявить, і замість "овечки" в неї виходить "овецки".

— Такий новий податок на овечок наклали, що хоч візьми та й поріж їх усіх, а як же бути тоді без катанок і варюшек (цебто рукавиць)?

Розмовляти з тьотею Катею треба обачно: скажеш якесь необережне слово — і полетить перекручена чутка по всій Таловці, що, мовляв, засланець отак чи отак сказав; чи довго ж дійти їй до коменданта, котрий стежить за нашою поведінкою, а тоді не обійдеться без лиха! Через те й тепер я заспокоюю тьотю Катю трафаретними словами, вичитаними з газет:

— Нічого, тьотю Катю, — треба потерпіти, поки закінчимо будівлі комунізму, а тоді всім буде добре.

— Ти що, Митричу, — справді думаєш, що буде комунізм?

— А як же — обов’язково буде, тьотю Катю! — запевняю її я, але тьотя Катя заперечливо хитає головою:

— Його ніколи не буде! — сумно промовляє вона.

— Як то так? — удаю я здивованого й категорично кажу: — Неодмінно, тьотю Катю, буде комунізм!

— Партєйні не допустять, — переконано заперечує тьотя Катя.

Вкрай вражений, я доводжу тьоті Каті, що саме партійні докладають усіх сил, щоб швидше здійснити комунізм, але дивиться на мене, як на дитину, що лепече бозна-яку нісенітницю, і каже октавою вже:

— Я сама хотіла б, щоб був комунізм, та й увесь народ хоче того, ну тільки партєйні не допустять до комунізму. Ти сам подумай, Митричу: за комунізму, як я розумію, повинно бути одноправ’я (так тьотя Катя називає рівноправність)…*

* За свідченням самого автора, оповідання не закінчене.